

Pokalbis su broliu Amžinybėje

Aleksandras Guobys

Yra toks Janonių miškas. Jo pakraščiais raitosi Baranausko apdainuota upelė Šventoji. Prabėgusi pro Žaliosios Tumo-Vaižganto tiltą, ji linksmai nuvinguriuoja pro Anykščius, Kavarską, Ukmergę, kol pasiekia Neris vandenį...

Nuo mano tėviškės iki Janonių miško tik vienas kilometras. Man visuomet atrodė, kad tai – stebuklingo grožio ir ramybės amžinas ošimas ir gyvybės sklidina oazė. Ten susipynusios pušų ir eglių, ąžuolų ir liepų, žilvičių ir klevų šakos per dienas ir naktis saugo miško paslaptinę dvasią ir ramybę. Kai tik atvažiuodavau atostogauti į tėviškę, kol jos sovietai „nenumelioravo“, tuoj pat lėkdavau į mišką. Grybauti ir uogauti. Ir, kaip sakydavau artimiesiems, pailsėti ramybėje. O ten, vos tik įžengdavau į miško pakraščius, visuomet sustodavau prie žolėmis apaugusios duobės. Jos pakraščiuose styrojo nudžiūvusios medžių šaknys, apsamanoję rąstų galai. Šalia, tarsi dainuojantis ir šokantis miškas, kasmet vis aukštesnis žalias ir sodrus eglynas. Ir kiekvieną kartą, kai tik sustodavau prie duobės, tie besistiepiantys medžiai visuomet suošdavo: „Ar tu matai, kokie mes užaugom? O juk tuomet eigulys Gogelis tą birželio 19 d. (1946 m.) nulaužė mūsų viršūnes, paženklindamas piktadariams kelią... Bet mirėme ne mes, o tavo brolis Povilas“. Tuomet jam buvo 20 metų. Jie įmetė į bunkerį granatą. Povilo bičiulį Joną Patumšį ištraukė leigvyvį. Po to Vyžuonų sričiai įmetė abu į greta gyvenusio A. Kažukausko vežėčias. Jonas šoko iš vežimo, bet, su išmuštomis ir iškritusiomis akimis, pateko po arklio kojom... Prie Šventupio kaimo jis antrą kartą bandė šokti iš dardančių ratų. Tuomet raudonojo maro sergėtojai durtuvais sudarkė Jono kūną...

Kitą dieną atėjome prie sumaitotų, ant Vyžuonų miestelio grindinio numestų kūnų. Prie jų stovėjo girti sričiai su rusiškais šautuvais, o ant kalno kartas nuo karto sugausdavo baltos bažnyčios varpas... Bijojau, kad neapalptų motina. Tačiau jos lūpos buvo tvirtai suspaustos, akys tarsi gėrė sūnaus netektį. Staiga ji atsiklaupė ir uždėjo ant Povilo krūtinės rožančių. Stribas spyrė jai į nugarą. O žmonės varu ėjo ir ėjo „atpažinti“ nužudytųjų...

Per visus, daugiau nei pusį amžiaus trukusius metus, kai motina melsdavosi, jos veide tarsi atgimdavo tos tragedijos vaizdas. Bet ji niekuomet nedejavo ir neverkė – jos veidas imdavo švytėti. Akyse išsižiebdavo ne sielvario, o kažkokio džiaugsmo ugnelė. Mes žinojom, kad tuomet ji kartu su Povilu grįžta į gimtinę, kurioje kiekviena žemės pėda su dalgiu ar arklų jo buvo puoselėjama, pastatai ornamentuojami, ant kalno sukosi jo sukonstruotas vėjo malūnas, kur dažnai klegėdavo kaimynų balsai. O bičių dūzgimas vasarą! Kiekvienas avilys panašėjo į gyvenamąjį namą su langais, prieangiais, stogeliais, išpuoštomis ir patogiomis prieigomis. Slapstydamasis nuo čekistų ir sribų, Povilas daug skaitė ir tvirtino, kad, at-

gavus nepriklausomybę, būtinai važiuosias baigti gimnaziją ir sieksias inžinieriaus profesijos. Motina tikėjo ir didžiavosi sūnumi tvirtindama, kad tokie buvo jo seneliai ir proseneliai, kad tikėjo į Dievą, kad visus savo darbus ir gyvenimą aukėjo tėvynei Lietuvai.

Greit sukaks 60 metų nuo tavo, Povilai, žūties. Kiek kartų, kiek kartų prie to bunkerio likučių Janonių miške tau pasakojau ir tvirtinau, kad visi mano gyvenimo darbai ir įvykiai visuomet buvo tampriai susiję su taviimi. Būdavo atvažiuoju autobusu iki Žaliosios ir einu tris kilometrus iki namų. Vos išlipdavau stotelėj – tu tuoj mane pasitinki. Mes kopiname drauge į kalną. Aš tau pasakojau kaip vienodai mieste, kaip ir kaime gniuždomos asmenybės, nuo kokių kalbų, įvykių ir žodžių kalkėja smegenys, kaip braunasi į mūsų gyvenseną prisitaikėliškos nuotaikos vardan išlikimo... Tu tylėdavai. Tačiau šalia eidamas rodydavai, kaip pamažu vis daugiau griūva kaimynų sodybų, kaip tuštėja laukai, kaip vis tyliau skamba giesmės per Kalėdas ir Velykas, kaip pamažu buldožeriais bandoma užversti istoriją... Ir mieste tu manęs nepalikdavai vieno. Kai mane ir mano seseris šalino iš aukštųjų mokyklų, tu stovėjai šalia. Drauge buvai mūsų darbovietėse, kur buvom tylūs ir nuolankūs, nes neturėjom diplomų ir raudonų antspaudų. O kai griuvo mūsų sodyba, ten, šalia Janonių miško, tu kaip saulė šviete virš gryčios, malūno, klojimo, svirno, tvartų... Tu juos jaunomis rankomis puoše, prižiūrėjai, juos mylėjai, kaip niekas kitas mūsų namuose. Bet tuomet tavo saulės neužteko; dabar ten tik plyni laukai.

Tų persekiojimo ir teroro laikais, su tavim visuomet kalbėdavom ir tardavomės vienuos vizijose, nes okupantai, vietinių kolaborantų globojami, buvo apraizgę kiekvieną mūsų judesį, kiekvienas duris, langus, pašto dėžutes, telefonus, apkaišę viską raudonomis vėliavėlėmis, kurios nuolat plaikstėsi mūsų akyse ir mintyse, kaip medžioklės aptvaruose.

Tu ir dabar, nepriklausomybės metais, esi drauge su manimi. Nuo pat 1991-ųjų Kovo 11 dienos mes vylėmės, kad atgimusi tauta atvers savo kūrybinių galių gelmes, išsivaduosime iš mankurtų raizgalynės, o laisvės kovotojai taps ateities kelrodžiu. Bet, brolau, su mankurtų kepurėmis daugelis patogiai tebešliaužioja po tautos kūną ir dvasią. Grimuodami nosis ir širdis trispalve, žingsnis po žingsnio jie gimdo ir stengiasi įtvirtinti šaly Gariūnų dvasią. Tu gali priminti mūsų ištvirkusiai gadynei, kad pasaulyje nuo pat Kristaus atėjimo į žemę, galioja įstatymai ir tiems, kurie pasiduoda savo geiduliams, neteisiesiems, bedieviams ir nusidėjėliams, piktadariams ir suteptiesiems, galvažudžiams, vaikų darytojams, melagiams, prisiekusiems netiesa. Tegul, brolau, šie įstatymai tampa triumfo vartais į mūsų apsisvalymo ir tėvynės garbės kelią. Tavo jaunas kraujas, giliai įsigėręs į Vyžuonų miestelio grindinį, tegul amžinai primena mums ir po mūsų gyvensiantiems tautiečiams, kad nieko brangesnio žmogaus gyvenime nėra už Tėvynės, kuriai tu prisiekei Janonių miške, laisvę, palikdamas mums tą amžiną dvasios šauksmą, ateinantį iš istorijos gelmių, iš Dangaus Šviesa palaimintų mūsų motinų ir tėvų.

Dek, Žiburėli šviesus, dabar ir visados!